

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.01.2008, sp. zn. 8 Tdo 1148/2007, ECLI:CZ:NS:2008:8.TDO.1148.2007.1

Číslo: 25/2009

Právní věta: I. Pod pojem „umožnit mu, aby unikl trestnímu stíhání“, k němuž se vztahuje úmysl pachatele trestného činu nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák., lze podřadit nejen takové jednání, v jehož důsledku se pachatel jiného trestného činu zcela (definitivně) vyhne trestnímu stíhání, ale i dosažení stavu, kdy tento pachatel získá nadřováním výhodu spočívající v podstatném oddálení zahájení jeho trestního stíhání. II. Obhájce s odkazem na svou povinnost mlčenlivosti, resp. na využití svého oprávnění odepřít výpověď z důvodu povinné mlčenlivosti (§ 21 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů) nemůže uvádět orgánu činnému v trestním řízení nepravdivé údaje, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti, byť by tak činil v zájmu obviněného, např. ohledně identity osoby, na niž je dotazován. Jestliže obhájce, i přes oprávnění vyplývající z ustanovení § 21 zákona o advokacii, neodmítne odpovědět na otázku položenou orgánem činným v trestním řízení, ale záměrně uvede nepravdu, a to proto, aby obviněnému umožnil uniknout trestnímu stíhání, resp. aby jeho trestní stíhání podstatně oddálil, přichází v úvahu jeho odpovědnost pro trestný čin nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.01.2008

Spisová značka: 8 Tdo 1148/2007

Číslo rozhodnutí: 25

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Nadřování, Obhájce

Předpisy: § 166 odst. 1 tr. zák.
§ 41 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání obviněného JUDr. P. Š. zrušil usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 4. 2007, sp. zn. 8 To 111/2007, a jemu předcházející rozsudek Okresního soudu Plzeň - město ze dne 6. 11. 2006, sp. zn. 3 T 26/2003, a ve věci sám znovu rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu Plzeň - město ze dne 6. 11. 2006, sp. zn. 3 T 26/2003, byl obviněný JUDr. P. Š. uznán vinným trestným činem nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustil tím, že

„ač nejméně od 29. 1. 1999 jako obhájce I. G. stíhaného pro účast na zločinném spolčení podle § 163a odst. 1 tr. zák. a trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné dávky podle § 148 odst. 1, 3 tr. zák., spáchaný ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák., věděl od kpt. Mgr. J. R., vyšetřovatele Policie České republiky, Úřadu pro vyšetřování pro Českou republiku, o tom, že M. Z. je spolupachatelem I. G. na popsané trestné činnosti,

dne 18. 2. 1999 kolem 13:00 hod. ve Věznici P. se záměrem umožnit, aby M. Z. unikl trestnímu stíhání pro uvedenou trestnou činnost, uvedl k dotazu kpt. Mgr. J. R. ohledně totožnosti M. Z., jenž na něho čekal ve vozidle před budovou věznice, záměrně nepravdivé údaje s tím, že se jedná o pana J.“

Za to mu byl uložen podle § 166 odst. 1 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1, § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání jednoho roku.

Obviněný s rozhodnutím nesouhlasil a podal proti němu odvolání, o kterém rozhodl Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 2. 4. 2007, sp. zn. 8 To 111/2007, tak, že je podle § 256 tr. ř jako nedůvodné zamítl.

Proti usnesení odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím svých obhájců Mgr. V. E. a JUDr. J. N. dovolání, které opřel o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. l) a g) tr. ř. (jelikož jde o trestní věc jediného obviněného, bude na obě písemná podání nahlíženo jako na jediné dovolání).

V dovolání sepsaném obhájcem Mgr. V. E. obviněný uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., když namítl nesprávné právní posouzení skutku. Uvedl, že skutek, tak jak je vymezen ve výrokové části rozsudku, nezahrnuje obligatorní znak skutkové podstaty projednávaného trestného činu, a to škodlivý následek. V obžalobě byl tento znak formulován tak, že (obviněný) měl oddálit trestní stíhání M. Z., avšak toto „oddálení“ nedosahuje intenzity uniknutí trestnímu stíhání, jak je vyžadováno zákonem, případně stav, kdy pachatel trestného činu získal nadržováním výhodu v trestním řízení. Komentář k trestnímu zákonu takovýto extenzivní výklad sice připouští, s tím však nesouhlasil. Za podstatné naopak považoval, že M. Z. trestnímu stíhání ani neunikl, ani v důsledku lži obviněného nezískal žádnou výhodu.

Obviněný dále namítl, že jako obhájce nemůže mít ve vztahu k policejnímu orgánu větší povinnost než občan, který žádnou takovou povinnost nemá, nenachází-li se v postavení svědka. Žádný zákon nestanoví, že by při komunikaci s policejními orgány v postavení obhájce byl povinen uvádět toliko pravdivé údaje týkající se klienta. Takový požadavek pravdomluvnosti by totiž ve svém důsledku znamenal ztrátu důvěry klienta a ztrátu postavení obhájce jako alter ega obviněného. Neztotožnil se ani se závěry odvolacího soudu, že lež není prostředkem ani způsobem obhajoby, který by byl uveden v trestním řádu nebo v zákoně o advokacii, a že povinností advokáta je jednat čestně a svědomitě, dodržovat pravidla profesionální etiky a nesnižovat důstojnost svého stavu. Ve svém důsledku by takovéto závěry vedly k tomu, že obhájce by byl povinen sdělit orgánům činným v trestním řízení, že jeho klient je skutečným pachatelem trestného činu. Přitom obhájce má povinnost vypovídat pravdu orgánům Policie ČR jedině v procesním postavení svědka a ve vztahu ke svému klientovi je nepochybně vázán povinností mlčenlivosti, které ho může zbavit pouze jeho klient. Advokát v procesním postavení obhájce je oprávněn poskytnout svému klientovi pomoc, která je omezena zákonem v tom smyslu, že mu nesmí poskytnout prostředky k útěku, pomoc při ukrývání důkazů nebo jejich odstraňování, apod. Žádného takového jednání se však nedopustil.

Z uvedených důvodů obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud napadené usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

Dovolání podané prostřednictvím obhájce JUDr. J. N. obviněný opřel o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. l) a g) tr. ř., neboť napadeným usnesením bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně, ačkoliv v řízení, které napadenému usnesení předcházelo, došlo k nesprávnému právnímu posouzení skutku, resp. k jinému nesprávnému hmotněprávnímu posouzení.

Obviněný v první řadě zdůraznil, že ke dni 18. 2. 1999 byl advokátem podle zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a působil jako obhájce jak obviněného I. G. (proti kterému již v té době bylo vzneseno obvinění z trestného činu), tak i M. Z. (vůči němu ještě v té době nebylo zahájeno trestní stíhání). Zároveň podotkl, že v rámci trestní věci vedené proti obviněnému I. G. vystupoval M. Z. jako osoba podezřelá a jako takovému mu dovolatel poskytoval právní pomoc.

Závěry odvolacího soudu obviněný považoval za příliš zjednodušující, především za situace, kdy je třeba brát v úvahu specifickou vztahů mezi advokátem a jeho klientem, na nichž je advokacie prakticky založena a bez nichž by jako neoddelitelná složka systému justice ztratila svůj smysl. Specifickou těchto vztahů charakterizoval naprostou důvěrou, s níž se klient na advokáta obrací, a takřka bezvýjimečnou povinností advokáta tuto důvěru nezklamat (v této souvislosti poukázal na ustanovení § 168 odst. 3 tr. zák.).

V další části svého dovolání obviněný rozvinul úvahy týkající se povinnosti mlčenlivosti advokáta a dospěl k přesvědčení, že za uvedených skutkových okolností se ocitnul mezi „dvěma zly“, kdy buď mohl po pravdě na dotaz policisty odpovědět, kdo se v autě nachází, nebo se mohl zachovat tím způsobem, pro který je souzen. Byť by bylo možné v běžném kontextu lživou odpověď označit za morální problém, pak z pohledu advokátního stavu je daleko těžším prohřeškem proti povinnostem advokáta a proti principům advokátní etiky, kdyby zradil důvěru svého klienta a „udal“ jej orgánům činným v trestním řízení v situaci, kdy mu takovou povinnost neukládá žádný existující právní ani stanovský předpis.

Dovolatel dále uvedl, že pokud je jedním ze zákonných znaků skutkové podstaty nadržování podle § 166 odst. 1 tr. zák. znak protiprávnosti, pak naplnění tohoto znaku může být spatřováno toliko v objektivním rozporu jednání určité osoby s konkrétními povinnostmi stanovenými konkrétními normami právního řádu. Přitom však v odůvodněných soudů obou stupňů není uvedena jediná právní norma, se kterou by jednání obviněného mělo být v rozporu, resp. které by advokátovi ukládalo povinnost odpovědět na dotaz orgánu činného v trestním řízení týkající se osoby jeho klienta pravdivě. Pokud soudy ve svých rozhodnutích odkazovaly na obecná ustanovení trestního řádu a zákona o advokacii, pak zdůraznil, že z nich žádná taková povinnost nevyplývá.

Obviněný poukazoval rovněž na vývoj trestního řízení a na skutečnost, že odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně předcházely dva rozsudky zprošťující, ve kterých bylo jednoznačně vyjádřeno, že jeho jednání nelze považovat za trestné ve smyslu ustanovení § 166 odst. 1 tr. zák.; pod tlakem odvolacího soudu však byl soud prvního stupně nucen svůj názor změnit. Již tento vývoj poměrně výmluvně dokládá problematičnost kategorických právních postojů, které k této věci zaujal odvolací soud.

Ve svých dalších úvahách se dovolatel zabýval „systematickou“ rovinou problému a naznačoval, že ustanovení § 166 odst. 2 tr. zák. by bylo možné aplikovat na vztah advokát - klient, poněvadž tento vztah se do značné míry přibližuje vztahu osob blízkých, na které je v tomto ustanovení pamatováno. V této souvislosti také opět připomněl ustanovení § 168 a § 167 tr. zák., v nichž je úprava vzhledem k osobám blízkým shodná s úpravou vztahující se na advokáty a advokátní koncipienty.

V dalším bodě svého podání dovolatel brojil proti závěru odvolacího soudu, že M. Z. svým jednáním poskytl výhodu, která měla spočívat v tom, že jmenovaný disponoval po formální stránce perfektním

pasem, mohl tak volně cestovat a měl i lepší možnosti ztížit opatřování důkazů, jejich zničení, atp. Vzhledem ke skutkovým okolnostem tato argumentace ztrácí svou váhu, protože M. Z. se posléze dobrovolně a svobodně dostavil k vyšetřovateli a tam převzal záznam o sdělení obvinění. Vyšetřovatel navíc ve svých svědeckých výpovědích sám uvedl, že k zadržení či vazebnímu stíhání M. Z. neshledal žádný důvod. Je tedy zjevné, že závažnost údajné výhody nedosahuje intenzity předpokládané § 3 odst. 2 tr. zák.

V neposlední řadě obviněný zpochybnil naplnění subjektivní stránky trestného činu a tvrdil, že soudy neprováděly žádnou hlubší analýzu vnitřní motivace obviněného a že úmysl umožnit M. Z., aby unikl trestnímu stíhání, je jen dovozován. Navíc samotná motivace obviněného mohla být naprosto odlišná; skutečným důvodem nepravdivé odpovědi totiž mohla být snaha nezpronevřit se povinnosti mlčenlivosti. Navíc připomněl, že neměl jakoukoli možnost si svou odpověď rozmyslet, či ji nějak předem plánovat.

Vzhledem k uvedenému obviněný navrhl, aby dovolací soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu v celém rozsahu, zároveň zrušil také rozsudek soudu prvního stupně a všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále podle § 265m odst. 1, věta první, tr. ř. jej podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil obžaloby, neboť v obžalobě označený skutek není trestným činem.

K dovoláním vypracovaným oběma obhájci se v souladu s ustanovením § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřil státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“) a poté, co stručně zrekapituloval obsah podání, uvedl, že prakticky všechny dovolací argumenty již během trestního řízení zazněly a v zásadě na ně reagoval soud druhého stupně. Vzhledem k námitce nenaplnění znaku skutkové podstaty „pomohl v úmyslu mu umožnit, aby unikl trestnímu stíhání“ podotkl, že skutečně toto ve skutkové větě uvedeno není. To však neznamená, že popis skutku ve výroku soudu prvního stupně nedostatečně popisuje chování obviněného a že by nebylo možné namítaný zákonný znak dovodit. Termín „unikl trestnímu stíhání“ je totiž nutné chápat ve vztahu k úmyslu obviněného v době páchaní trestného činu, postihuje tedy představu, že svým jednáním v daném okamžiku brání, aby proti osobě, v jejíž prospěch jedná, bylo bezprostředně vedeno trestní stíhání.

Státní zástupce považoval za neadekvátní úvahy o tom, že se vztah klient – advokát blíží vztahu osob blízkých. Uvádění nepravdy advokátem na konkrétní dotaz vyšetřovatele lze chápat jako porušení § 16 odst. 2, resp. § 17 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, v účinném znění. V tomto smyslu považoval jednání obviněného za porušení pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže. Zároveň uvedl, že v dané situaci měl obviněný (aby nedošlo k porušení zákazu mlčenlivosti) odmítnout odpovědět na položenou otázku. Tím, že vyšetřovateli uvedl nepravdivou odpověď a navíc M. Z. označil jménem uvedeným ve falešném dokladu, hodlal jmenovanému umožnit, aby se vyhnul trestnímu stíhání. Akceptoval tak užití falešné identity, čímž flagrantně porušil etická pravidla i zásady společenského soužití.

V závěru svého vyjádření státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání obviněného odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. zák.

Nejvyšší soud jako soud dovolací dospěl mimo jiné k těmto závěrům.

Z vymezení důvodů dovolání v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. vyplývá, že důvodem dovolání nemůže být nesprávné skutkové zjištění ani nesprávné hodnocení důkazů, byť to zákon explicitně nestanoví, a to vzhledem k tomu, že právní posouzení skutku i jiné hmotné právní posouzení vždy navazuje na skutková zjištění vyjádřená především ve skutkové větě výroku o vině napadeného rozhodnutí a blíže rozvedená v jeho odůvodnění. Tento názor lze jednoznačně dovodit s ohledem na

jednotlivé důvody dovolání vymezené v citovaném ustanovení, zejména pak s ohledem na důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Podle tohoto ustanovení důvod dovolání je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

V mezích uplatněného dovolacího důvodu tak lze namítat, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoliv o trestný čin nejde nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným. Na podkladě tohoto dovolacího důvodu nelze proto přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno, ani prověřovat úplnost provedení dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř., neboť tato činnost soudu spočívá v aplikaci ustanovení procesních, nikoliv hmotně právních. Vedle vad, které se týkají posouzení skutku, lze vytýkat též „jiné nesprávné hmotně právní posouzení“. Rozumí se jím zhodnocení otázky, která nespočívá přímo v právní kvalifikaci skutku, ale v právním posouzení jiné skutkové okolnosti mající význam z hlediska hmotného práva. Východiskem pro posouzení existence dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. vždy bude popis skutku obsažený v příslušném výroku napadeného rozhodnutí ve věci samé.

V tomto ohledu Nejvyšší soud shledal, že námitky uplatněné v rámci uvedeného dovolacího důvodu jsou v naprosté většině relevantní. Obviněný totiž namítl, že rozhodnutí soudů nižších stupňů spočívá na nesprávném hmotně právním posouzení skutku a že jeho jednání není trestným činem, neboť nebyly bezesbýtku naplněny všechny formální a materiální znaky posuzovaného trestného činu.

Z hlediska napadeného rozhodnutí a obsahu podaného dovolání je významná především otázka, zda skutek, jak byl zjištěn soudem prvního stupně a shledán správným i soudem odvolacím, vykazuje všechny (formální i materiální) zákonné znaky trestného činu nadřzování podle § 166 odst. 1 tr. zák.

Nejvyšší soud se proto dále zabýval otázkou, zda relevantně uplatněné námitky dovolatele jsou opodstatněné. Jelikož shledal, že tomu tak je, přezkoumal za podmínek uvedených v § 265i odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející. K vadám výroků, které nebyly dovoláním napadeny, přihlížel, jen pokud by mohly mít vliv na správnost výroků, proti nimž bylo podáno dovolání.

K závěru, že podané dovolání je důvodné, Nejvyšší soud dospěl na podkladě těchto skutečností:

Podle § 120 odst. 3 tr. ř. výrok rozsudku, jímž se obviněný uznává vinným, musí přesně označovat trestný čin, jehož se výrok týká, a to nejen zákonným pojmenováním a uvedením příslušného zákonného ustanovení, nýbrž i uvedením místa, času a způsobu spáchání, popřípadě i uvedením jiných skutečností, jichž je třeba k tomu, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným, jakož i uvedením všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu. Ve skutkové větě výrokové části rozsudku tudíž musí být popsány všechny znaky skutkové podstaty daného trestného činu, a to slovním vyjádřením všech okolností, které v konkrétním případě vytváří znaky tohoto trestného činu. Popis skutku proto nemůže být libovolný, ale musí vyjadřovat všechny skutečnosti významné pro právní kvalifikaci.

O správné právní posouzení skutku se jedná tehdy, když popis skutku ve výroku rozsudku uvedený je v souladu s právní větou, obsahující formální zákonné znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu (a současně skutek dosahuje potřebný stupeň společenské nebezpečnosti). Naproti tomu o nesprávné právní posouzení se jedná v případě, že popis skutku vyjádřený ve skutkové větě výroku rozsudku bezesbýtku neodpovídá formálním znakům použité skutkové podstaty trestného činu vyjádřeným v právní větě výroku. Z logiky věci plyne, že o nesprávné právní posouzení skutku

by se jednalo též v případě, kdy sice skutková věta i právní věta výroku jsou v souladu, avšak skutek nedosahuje potřebného stupně společenské nebezpečnosti.

V obecné rovině je zapotřebí nejprve uvést, že trestného činu nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák. se dopustí ten, kdo pachateli trestného činu pomáhá v úmyslu umožnit mu, aby unikl trestnímu stíhání, trestu nebo ochrannému opatření nebo jejich výkonu.

Jde o trestný čin, u něhož se z hlediska subjektivní stránky vyžaduje úmysl (srov. § 3 odst. 3, § 4 tr. zák.). Pachatel tohoto trestného činu jedná v úmyslu umožnit pachateli hlavního, resp. základního trestného činu (jehož přesnou právní kvalifikaci ani nemusí znát), aby unikl trestnímu stíhání (event. trestu, ochrannému opatření nebo jejich výkonu). Nadřování spočívá v pomoci pachateli trestného činu, přičemž formy pomoci jsou obdobné jako při účastenství podle § 10 odst. 1 písm. c) tr. ř. Má-li pachatel základního trestného činu uniknout trestnímu stíhání, musí jít o jednání směřující k tomu, aby trestní stíhání nebylo vůbec zahájeno. Právní teorie se přiklání k názoru, že pod pojem uniknout lze podřadit nejen stav, kdy se pachatel trestného činu zcela vyhne trestnímu stíhání, ale i stav, kdy takový pachatel získá nadřováním výhodu spočívající např. v oddálení trestního stíhání, mírnějším právním posouzení, mírnějším trestu apod. (srov. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, 1018 s.).

Při aplikaci těchto obecných východisek na projednávanou trestní věc Nejvyšší soud dospěl k závěru, že skutková zjištění učiněná soudem prvního stupně na základě provedených důkazů jsou podřaditelná pod ustanovení § 166 odst. 1 tr. zák. o trestném činu nadřování.

Podle tzv. právní věty odsuzujícího rozsudku se obviněný jmenovaného trestného činu dopustil tím, že pachateli trestného činu pomáhal v úmyslu umožnit mu, aby unikl trestnímu stíhání. Skutková část výroku o vině ve spojení s odpovídající částí rozhodnutí nalézacího soudu obsahuje natolik konkrétní skutková zjištění, která formální zákonné znaky trestného činu nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák. v zásadě naplňují. Z provedeného dokazování totiž vyplynulo, že obviněný „ač nejméně od 29. 1. 1999 jako obhájce I. G., ... stíhaného pro účast na zločinném spolčení ... a trestný čin ..., věděl od ... vyšetřovatele Policie České republiky ... že M. Z. ... je spolupachatelem I. G. na popsané trestné činnosti, dne 18. 2. 1999 ... se záměrem umožnit, aby M. Z. unikl trestnímu stíhání pro uvedenou trestnou činnost, uvedl k dotazu (vyšetřovatele) ohledně totožnosti M. Z. ... záměrně nepravdivé údaje s tím, že se jedná o pana J.“

Nejvyšší soud se v zásadě ztotožnil se všemi právními úvahami soudů obou stupňů vztahujícími se k závěru, že obviněný zjištěným jednáním naplnil všechny formální znaky trestného činu nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák. Jakkoliv by proto postačovalo na tyto úvahy pouze odkázat, přece jen se jeví potřebným reagovat na uplatněnou dovolací argumentaci obviněného a některé úvahy zopakovat, příp. rozvést a konkretizovat.

Dovolatelova námitka, že v době činu byl nejen advokátem ve smyslu zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, ale i obhájcem jak již obviněného I. G., tak tehdy jen podezřelého M. Z., což prý činí právní posouzení trestní hranice jeho trestní odpovědnosti daleko složitější, než se k této otázce postavil především odvolací soud, není důvodná. Obviněný ani v postavení obhájce nebyl v nějaké privilegované pozici, která by mu mohla nebo dokonce měla umožňovat lhát některému z orgánů činných v trestním řízení ve prospěch svého klienta o jeho skutečné identitě. Naopak záměrné uvádění nepravdy obhájcem na konkrétní dotaz vyšetřovatele o identitě v té době podezřelého M. Z. je třeba považovat za porušení jak ustanovení § 16 odst. 2 shora citovaného zákona (při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné), resp. § 17 tohoto zákona (advokát postupuje při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu; za tím účelem je zejména povinen

dodržovat pravidla profesionální etiky ...), tak čl. 4 usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátní komory České republiky, podle něhož advokát je všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu a projevy advokáta v souvislosti s výkonem advokacie jsou věcné, strážlivé a nikoliv vědomě nepravdivé.

Takový závěr je třeba učinit i při vědomí specifčnosti vztahu mezi advokátem, resp. obhájcem obviněného a jeho klientem, která je dána na straně jedné důvěrou klienta (obviněného, příp. podezřelého) ve svého obhájce a na straně druhé povinností obhájce tuto důvěru nezklamat. Vzájemný vztah mezi nimi je chráněn mimo jiné povinností mlčenlivosti obhájce o skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb, která je výslovně zakotvena v ustanovení § 21 shora citovaného zákona o advokacii. Pokud v dané věci dovolatel chtěl této povinnosti dostát, resp. svého oprávnění využít, znamenalo to pro něho v konkrétní situaci jediné – na položenou otázku vyšetřovatele neodpovídat, příp. odmítnout na ni odpovědět. Jestliže však dovolatel tohoto svého oprávnění nevyužil a naopak na položenou otázku odpověděl způsobem, jímž nejen popřel pravou identitu M. Z., ale dokonce potvrdil jeho nepravou identitu jako údajného „pana J.“, pak nejde jen o „určitý morální problém“, jak dovolatel ve svém podání tvrdil, ale již o závažné porušení stavovských pravidel etiky, které nabylo povahy deliktu postihovaného podle trestního zákona.

Vyplynulo-li z odpovědi obviněného, že věděl o tom, že podezřelý M. Z. používá falešné osobní doklady právě na jméno pana J., pak nemůže být sporu, že tak učinil se záměrem umožnit tomuto podezřelému, aby unikl trestnímu stíhání, které mu aktuálně hrozilo. Pokud dovolatel v této souvislosti namítal, že soudy obou stupňů pojem uniknout trestnímu stíhání vyložily nepřipustně extenzivně, pak je třeba uvést, že Nejvyšší soud se s jejich výkladem identifikoval. Výklad uvedeného termínu je totiž třeba vztáhnout k úmyslu obviněného v době páchaní trestného činu, kdy svým slovním vyjádřením jednoznačně sledoval záměr, aby se podezřelý M. Z. buď zcela vyhnul trestnímu stíhání, nebo jej alespoň podstatně oddálil. To se jmenovanému také podařilo a po dobu cca deseti měsíců byl pro orgány činné v trestním řízení nedosažitelný a k vyšetřovateli se dostavil teprve 18. 11. 1999. Je proto možné uzavřít, že pod pojem „umožnit mu, aby unikl trestnímu stíhání“, k němuž se vztahuje úmysl pachatele trestného činu nadržování podle § 166 odst. 1 tr. zák., lze podřadit nejen takové jednání, v jehož důsledku se pachatel jiného trestného činu zcela (definitivně) vyhne trestnímu stíhání, ale i dosažení stavu, kdy tento pachatel získá nadržováním výhodu spočívající v podstatném oddálení zahájení jeho trestního stíhání (příp. v mírnějším právním posouzení, mírnějším trestu apod.).

Za nepřipadnou Nejvyšší soud považuje argumentaci dovolatele, že s ohledem na výše zmíněnou specifčnost vztahu mezi advokátem, resp. obhájcem obviněného a jeho klientem (podezřelým, příp. obviněným) jde o vztah, který se značně přibližuje vztahu osob blízkých, na který pamatuje ustanovení § 166 odst. 2 tr. zák. a vylučuje z trestní odpovědnosti toho, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve prospěch osoby blízké. Třebaže za osoby blízké se podle § 89 odst. 8 tr. zák. považují nejen příbuzní v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner, ale i osoby v poměru rodinném nebo obdobném za předpokladu, že újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pociťovala jako újmu vlastní, vztah mezi advokátem, resp. obhájcem obviněného a jeho klientem ani pod uvedenou druhou kategorií osob blízkých zpravidla podřadit nepůjde. Teoreticky sice nelze vyloučit, že i mezi nimi může vzniknout silný přátelský vztah, založený například na tom, že jedna z nich v minulosti zachránila život druhé, v dané věci však nic takového o vztahu obviněného a M. Z. zjištěno nebylo.

Nejvyšší soud se ztotožnil i s právním závěrem soudů obou stupňů, že dovolatel se zjištěného jednání dopustil úmyslně, neboť vyšetřovateli vědomě uváděl nepravdivou skutečnost o identitě M. Z. se záměrem umožnit mu, aby unikl trestnímu stíhání. Přestože takový závěr o subjektivní stránce

jednání obviněného se v odůvodněních jejich rozhodnutí opakuje, v žádném z nich konkrétní zákonné ustanovení citováno nebylo. To však neznamená, že by jednoznačný závěr o formě zavinění obviněného nebylo možno učinit. Ze slovního vyjádření použitého v odůvodnění nalézacího soudu „... ve formě úmyslu přímého ...“, lze totiž spolehlivě dovodit, že měl na mysli ustanovení § 4 písm. a) tr. zák.

Nejvyšší soud rovněž akceptoval právní názor soudů obou stupňů, že zjištěným jednáním se dovolatel po formální stránce dopustil dokonání trestného činu nadřezování podle § 166 odst. 1 tr. zák., nikoliv jen jeho pokusu ve smyslu § 8 odst. 1 tr. zák., neboť obviněný zjištěným jednáním již porušil objekt trestného činu, jímž je zájem státu na rychlém a ničím nerušeném stíhání pachatelů trestných činů.

Soudy obou stupňů se v odůvodněních svých rozhodnutí poměrně podrobně zabývaly i poslední výhradou dovolatele - materiální stránkou projednávaného trestného činu. Zatímco soud prvního stupně nejen v původních zprošťujících rozsudcích, ale dokonce i v posledním odsuzujícím rozsudku opakovaně uzavřel, že jednání obviněného vykazuje jen nepatrný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a výrok o vině obviněného vyslovil jen proto, že byl povinen respektovat závazný právní názor odvolacího soudu, právě soud druhého stupně jednoznačně usoudil, že stupeň společenské nebezpečnosti trestného činu obviněného byl vyšší než nepatrný.

K této problematice Nejvyšší soud považuje za potřebné v obecné rovině uvést, že má-li být posuzovaný skutek trestným činem, musí vedle formálních zákonných znaků současně vykazovat potřebný stupeň nebezpečnosti pro společnost, který je materiální podmínkou trestnosti. Podle § 3 odst. 2 tr. zák. totiž platí, že čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.

Jednotlivá kritéria pro stanovení konkrétního stupně nebezpečnosti činu pro společnost jsou příkladmo uvedena v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák., podle něhož je tento stupeň určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou. Teprve po jejich pečlivém vyhodnocení lze učinit závěr, zda projednávaný skutek dosahuje i potřebného stupně společenské nebezpečnosti.

Aby Nejvyšší soud mohl některá z uvedených hledisek (zejména následků činu) posoudit ještě zevrubněji, než učinily ve svých rozhodnutích soudy obou stupňů, doplnil v průběhu veřejného zasedání dokazování spisem Krajského soudu v Plzni sp. zn. 3 T 14/2003 a zjistil z něho, že rozsudkem ze dne 8. 11. 2005 byl M. Z. spolu s dalšími šesti obviněnými uznán vinným skutkem, který byl právně posouzen jako trestný čin zkrácení daně a poplatku a podobné dávky podle § 148 odst. 1, 4 tr. zák. a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání devíti let, pro jehož výkon byl zařazen podle § 39a odst. 3 tr. zák. za použití § 39a odst. 2 písm. b) tr. zák. do věznice s dozorem, a podle § 51 odst. 1 tr. zák. k trestu propadnutí veškerého majetku. Proti tomuto rozsudku podal M. Z. (a také další spoluobvinění) odvolání, o nichž rozhodl Vrchní soud v Praze ve veřejném zasedání konaném dne 23. 5. 2006 a rozsudkem pod sp. zn. 3 To 28/2006 napadený rozsudek podle § 258 odst. 1 písm. d), e), odst. 2 tr. ř. v celém rozsahu zrušil a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl o vině všech sedmi obviněných. M. Z. po upřesnění původně formulovaného skutku uznal vinným trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, 4 tr. zák., v platném znění a uložil mu za to trest odnětí svobody v trvání sedmi let, pro jehož výkon jej zařadil podle § 39a odst. 3 tr. zák. do věznice s dozorem. Uložený trest odnětí svobody M. Z. nastoupil dne 21. 11. 2006, v současné době jej vykonává a jeho konec má vyznačen dnem 21. 11. 2013.

Zdůraznil-li soud druhého stupně při posuzování hledisek vymezených v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák. na prvním místě význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, a akcentoval-li současně, že

společným objektem trestných činů uvedených v oddílu pátém hlavy třetí zvláštní části trestního zákona je zájem na potlačování zločinnosti, pak Nejvyšší soud považuje za nezbytné tuto argumentaci poněkud korigovat poukazem na to, že trestný čin nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák. je sice zařazen do uvedené hlavy (trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných), ale typová společenská nebezpečnost je v něm vyjádřena relativně nízkou sazbou odnětí svobody do tří let.

Tato typová společenská nebezpečnost je v daném případě snižována hledisky, která neponechal bez povšimnutí již nalézací soud. Při dodržení posloupanosti jejich řazení v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák. je třeba hned po posouzení významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, zmínit způsob provedení činu. Ten nebyl nikterak závažný, neboť obviněný se jej dopustil toliko verbálně, jednovětně, když stručně odpověděl na konkrétní dotaz vyšetřovatele. To je samozřejmě co do intenzity jednání počínání daleko méně závažnější, než u posuzovaného trestného činu bývá obvyklé [ukrývání pachatele, poskytnutí materiálních prostředků (např. auta, bytu) pachateli k útěku, odstraňování, ukrývání či falšování důkazů, rada poskytnutá pachateli k těmto činnostem atd.].

S tím souvisejí i okolnosti, za kterých byl čin spáchán. Stalo se tak na chodbě věznice po sice předpokládaném setkání s vyšetřovatelem, ale současně po zcela nečekaném dotazu z jeho strany, především však bez možnosti rozmyslet si formulaci odpovědi, případně na položenou otázku vůbec neodpovídat. Ze strany obviněného proto rozhodně nešlo o promyšlené či dokonce plánované jednání, nýbrž naopak o zcela bezprostřední reakci na překvapivý dotaz vyšetřovatele.

Následky činu obviněného prakticky zůstaly v obecné rovině, neboť konkrétní následek v podobě faktického účinku nenastal. K trestnímu postihu M. Z. nakonec došlo a jak je zřejmé z rozsudku Krajského soudu v Plzni, sp. zn. 3 T 14/2003, stalo se tak dne 8. 11. 2005 současně ve vztahu k dalším šesti spoluobviněným. Už proto nelze mít za to, že by proti nim byl nějakým způsobem (alespoň z časového hlediska) zvýhodněn. Odsuzující rozsudek dokonce nabyl právní moci ohledně všech obviněných v jeden den (23. 5. 2006), kdy Vrchní soud v Praze pod sp. zn. 3 To 28/2006 o odvoláních obviněných rozhodl. Za necelé čtyři měsíce poté M. Z. uložený trest odnětí svobody nastoupil (dne 21. 11. 2006) a v současné době jej vykonává.

Trestní řízení proti M. Z. ani nebylo vedeno jako řízení proti uprchlému. Ze svědecké výpovědi Mgr. J. R. soudy obou stupňů zjistily, že jako tehdejší vyšetřovatel neměl v úmyslu M. Z. zadržet, chtěl mu jen předat usnesení o zahájení trestního stíhání a vyslechnout jej. Tomuto zjištění odpovídá i fakt, že dne 18. 11. 1999, kdy se M. Z. k vyšetřovateli dobrovolně dostavil, mu usnesení o zahájení trestního stíhání bylo skutečně předáno, jako obviněný byl ve věci vyslechnut a po výslechu byl propuštěn na svobodu.

Pokud jde o osobu obviněného, ten byl nejen ke dni spáchání skutku, ale dokonce až do pravomocného odsouzení v této trestní věci zcela bezúhonný a vedl řádný život. To je spolehlivě zjištěný fakt, na němž nemůže nic změnit ani případný argument, že je to beztak podmínka výkonu jeho povolání advokáta.

S osobou obviněného a úvahami o možném následku jeho činu souvisí zjištění, že jeho jednání „nebylo ani z pohledu stavovské příslušnosti způsobilé přivodit advokátnímu stavu újmu na jeho vážnosti a důvěryhodnosti“, jak je zřejmé z rozhodnutí představenstva České advokátní komory ze dne 12. 10. 1999. Z dopisu tohoto představenstva ze dne 22. 1. 2008, který byl doručen Nejvyššímu soudu ještě před rozhodnutím o podaném dovolání a jenž byl při veřejném zasedání rovněž přečten, lze usuzovat, že ani s odstupem více než osmi let se jeho postoj nezměnil, když v dopise se mimo jiné uvádí, že byl zpracován a podán podnět ke stížnosti pro porušení zákona ve prospěch obviněného.

Společenská nebezpečnost jednání obviněného je v dané věci snižována i mírou jeho zavinění, která je nižší už s ohledem na shora zmíněný vztah mezi ním a jeho klientem. Jakkoliv obviněného nelze

favorizovat při srovnání s jinými potencionálními pachateli trestného činu nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák., přece jen je třeba brát v úvahu, že v konkrétní věci byl nejen advokátem, ale dokonce obhájcem nejprve podezřelého a posléze obviněného M. Z., jak dokladoval předloženou plnou mocí ze dne 5. 2. 1999. S tím bezprostředně souvisí i shora zmíněná pohnutka, která jej k činu vedla.

Poté, co Nejvyšší soud všechny uvedené skutečnosti jednotlivě a ve vzájemných souvislostech pečlivě zvážil, dospěl k jednoznačnému závěru, že jednáním obviněného není naplněn zákonem požadovaný materiální znak trestného činu nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák.

Nejenže nejde o tento trestný čin, nejde ale ani o jiný trestný čin. Žalovaný skutek však nelze posoudit ani jako odpovídající přestupek podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, neboť pod žádné jeho ustanovení není podřaditelné, ani jako kárné provinění podle zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů; v tomto druhém případě totiž již dávno uběhla jak subjektivní šestiměsíční, tak objektivní dvouletá lhůta k podání kárné žaloby (srov. § 33 odst. 2 citovaného zákona).

S ohledem na tyto skutečnosti Nejvyšší soud po zrušení odsuzujícího rozsudku nemohl věc postoupit příslušnému orgánu. Proto mu nezbývalo, než podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušit usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 4. 2007, sp. zn. 8 To 111/2007, a jemu předcházející rozsudek Okresního soudu Plzeň - město ze dne 6. 11. 2006, sp. zn. 3 T 26/2003, současně podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušit také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a s použitím § 265m odst. 1 tr. ř. obviněného JUDr. P. Š. zprostit obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř., neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.